

Amit még le kell bontani és fel kell építeni a Tabán körül...

Még sok áldozatot kell hozni a Tabán városrendezés tökéletes belevezetésére

A Fehérsas-téri vöröstéglás iskolaépület falai mindennap alacsonyabbak néhány téglával. Tavaszra a Tabán területén egyszóvalán egyetlen régi épület sem fog állni. A nyirkos, egészségtelen lakóépületek egymásután tüntek el, s lassan elfuvarozzák az utolsó kődarabot is, mely a vastagfalú házak valamelyikének sötét mélyén, talán másfél századon át hallgatta a tamburázás és éjszakai vidám, felejthetetlen nótáztatásait. Két esztendeje már, hogy dolgozik a csákány és hull a törmelék; pedig serényen folyt a munka. A boltozatos, dohos pincék alighogy napvilágot láttak, már be is temetődtek. A regényes, vén házak helyén néhány hét elmúltával zsege fűszalakat lengetett a budai szél.

A tabáni park a maga nyers mivoltában, már így félig-készen is szép Zöldöly sziget, enyhe völgyhajlat Buda szívében. A főváros kertészete még sok meglepő újítást, oszlopátos csoportokat és virágzóanyagokat fog létrehozni ebben a fürgökertben. Még kell azonban állapítani, hogy a tabáni parkot elsősorban nem a kertészeti megoldások és virágdíszítmények teszik széppé, hanem a környéke és a fekvése. Budapestnek bizonyára sokkal szebb és művészebb kertje a Városliget és a Margitsziget. Olyan környezetet, olyan festői csoportosított, változatos képet nyújtó panorámával azonban kevés szabad térség díszíthet, mint a tabáni park. Dél nyugatról a Gellérthegy fásított, villákkal beépített lejtője övezi, a Citadellával és a Gellért-emlékművel ékesítve. Északkeletről a királyi palota barokk-kiképzésű imponáns épületömbje és a Várnak hosszan elnyúló, sűrűn beépített oldala, északra a Naphegy repkénytel futtatott villasora. A park legmagasabb pontjáról pedig a dunaparti paloták és a pesti épületeknek, templomoknak kőbevesző, elmosódott körvonala, az Erzsébethid robusztus pilonjainak jellegzetes vasarchitektúrája látszanak.

Az innen feltáruló kilátás talán a legszebb és mégis ebben van a legtöbb diszharmonia. Elhanyagolt, magas tűzfalak, az Attila-körúti különböző (földszint, egy- és három emelet) magasságú épületek, a tabáni római katolikus templom szentélye mögötti rendezetlen terület, a szerb egyházközség plebániájának és bérpalotájának szembeütköző csupasz hárfái, a Bethlen-udvar betolakodó, zárt épületömbje rendkívül lefokozzák a festő vázra kinálkozó látkép lenyűgöző hatását. Ha igaz az, hogy a Tabán lebontása folytán ez a panorama most már örök kincse marad Budapestnek, még akkor is, ha a park egy részét szállók és fürdők részére majd beépítik, akkor a park közvetlen környezetének a kilátás és megjelenés tekintetében szükséges rendezését már most kell végrehajtani.

Csunya tűzfalak, szép templomok

Az első lépés a szerb egyházközség négyemeletes bérházának és a templom melletti plebániáknak lebontása. Ezzel a legfeltűnőbb és legelhanyagoltabb tűzfalak tűnnek el a park területéről. A templom homlokzata műtörténeti szempontból különösebb értéket nem képvisel ugyan, azonban díszesen tagozott a Tabán látképéhez annyira hozzátartozó toronysisakja ezáltal végre érvényre jut és megkapja méltó helyét a városképben, melyet művészi megjelenése folytán meg is érdemel. A szerb templomot és a fal melletti régi siremlékeket fasorral kell körül ültetni és ezáltal elkülöníteni a profán szórakozások részére szolgáló parkot a esőndnek a birodalmától. A két épület lebontásával szabadabbá válik a római katolikus templom melletti házcsoportból körülvevett kis tér is, mely a történelmi városrész hangulatának most már egyetlen maradványa és megőrzője. Ez a kis tér parfüözéssel és a lakóépületek homlokzatának rendezésével rendkívül kedvező és barátságosabb tethető. Az egykori rácvárosból, a hajdani gabonakereskedők csengő aranyat rejtgető titokzatos lakóházaiból egy sem maradt fenn semmi. Legalább ez őrzze emlékét továbbra is annak, amit nemrégiben még az Aranykacsá-, Holdvilág- és Kereszt-utcák zek-zugos háziorai több mint egy évszázadon keresztül képviseltek.

A házcsoport csak a templom felé mu-

tat némi egységet, a legszélső épület a Döbrentei-téri park felé egyenes tűzfalal záródik. Ez a megoldás, amellyel, hogy a házcsoportot befejezetlenül hagyja, városrendezési és esztétikai tekintetben tarthatatlan.

A tűzfal elé a tabáni házak stílusában tervezett egyemeletes épületet kell emelni, három oldalról homlokzattal, a földszinten arkádós kiképzéssel. Ez a megoldás szervesen fejező be a házcsoportot, azt az Erzsébethid felől is festői megjelenésűvé téve. A szerb egyházközség plebániája ez épületben nyerne elhelyezést, az előtte lévő kertben pedig a Görög-utca sarkán álló, esetleg nagyobb szabású szökőkutat lehetne felállítani.

A római katolikus templomtól az Apród-utcaig terjedő rendezetlen, hirdetőtáblákkal lezárt területet szintén ki kell építeni. Az arkádós motívum továbbfolytatásaképpen, a torony elugrásának vonalában, az Apród-utcaig oszlopsort, a szentély mögött pedig a tűzfalakat lezáró, egyemeletes épületeket kell emelni. Így az Apród-utca 10. sz. sarokház (Virág Benedek háza), a templom és az előtte lévő teret körülvevő házcsoport között megjelenne a szerves kapcsolat. A telek keskenysége miatt itt nem építhető lakóház, a terület azonban például egy kisebb méretű tabáni múzeum létesítésére kiválóan alkalmas. Bizonyára számos történelmi emléktárgy van, melyek a lelő, helyet illetően, vagy történelmi vonatkozásban a Tabánnal szoros kapcsolatban állnak. Ezenkívül fényképek, festmények, térképek és a jövőben elkészítendő színes gipszmodellek.

Semmelweis- és Virág Benedek Múzeum

Az anyák élete megmentőjének, Semmelweisnek, aki itt született és Virág Benedeknek, a pálosrendi nagy magyar írónak, aki elhagyatott szomorú életének utolsó két évtizedét itt élte le, emlékei tiszteletére a fennmaradt hagy-

tékokkal (butorok, kéziratok, képek) egy helyiséget lehetne berendezni. A Tabán utcanevét pedig márványtáblába vésvé lehetne az utókor számára megőrizni.

Az Attila-körútnak a Szarvas-háztól (Mátyás király volt vadászakastélya) az Auguszt-udvarig terjedő szakaszán álló épületek egy részét egyemeletesre kell átépíteni, ugyancsak a tabáni házak stílusában. Ez utzakaszon egy üres telek van, továbbá három háromemeletes, három egyemeletes és három földszintes épület. Az egyemeletes magasságú épületsor következtében a királyi várkert dombu fái a park látképében érvényesülnének és az erdő sűrűségű fasor annak kedvező háttérül szolgálna. A szabad tér jellege is szélesebb körre terjedne ki. Ez épületek égtájolás és kitekintés szempontjából igen kedvező fekvésűek. Minden feltétel meg van ahhoz, hogy azokat előkelő magánpalotákká, vagy magasabb igényeket kielégítő, két-három lakásos bérházakká alakítsák át, éppen úgy, mint a Vár csendes, hangulatos kis lakóházait. Ilyen előkelő környezetben és a Belváros közelségében éppen az a fényűzés, hogy a lakóházak nagyrésze a kor igényeit meg sem közelítő lakásokat tartalmaz, illetve a Tabánhoz göröcsösen ragaszkodó kisebb tüzletek és vendéglők menedékhelyül szolgálnak.

Az Auguszt-udvar ötemeletes magas tűzfalát teljesen el kell takarni. A három földszintes lakóház lebontásával keletkező szabad terület parknak kell kiképezni, melynek északi oldalán keletkező tűzfal (Auguszt-udvar) ötemeletes, a déli oldalán befejezetlenül maradó házcsoportot pedig egyemeletes épülettel kell lezárni, olyképpen, hogy az, az Attila-körútra, a létesítendő kis parkra és a Váralja-utca három oldalról homlokzattal legyen kiképezve. Az öt- és egyemeletes házcsoportot elválasztó szabad terület a királyi várkertre nyíló kilátást csak fokozza.

Mit kellene még lebontani?

A Tabán környékének rendezésénél egyetlen olyan jövőtehetetlen tényezővel kell számolni, mely gyökeresen és véglegesen nem oldható meg: a Bethlen-udvar. Ennek a legfelső két- vagy három emeletsorát le kellene bontani. Ez az eszme hivatalos szakkörökben már

Fehérsas-téri iskolát. Talán nem csalódunk, ha azt hisszük, hogy nemsokára erre is sor kerül.

S mit lehet még építeni?

A tabáni park környékét nemcsak épületek lebontásával, átalakításával, tűzfalak takarásával, kertészeti megoldásokkal lehet rendezni, hanem egy elenyésző kis részt be is lehet építeni. A Szent Imre-fürdő folytatásában, a tranzverzális ut alatti területsávot villákkal kell beépíteni. Végeredményben nem indokolt, hogy a város közepén és a Gellérthegy tőszomszédságában minden talpalatnyi hely zöld területté váljék. Ez tulságosan pazarló városrendezés lenne. A tabáni függökert mitem veszt jelentőségéből, ha óriási területéből egy keskeny sávot nyolc-tíz parcella létesítésével magán-épületek építésére használnák fel. A mintegy 15 méter magas haladó tranzverzális ut alatti területet a lebontásból odahordott törmelékkel részben feltöltötték, s ma ez a földhányás képezi az elválasztóvonalat a Gellérthegy és a tabáni park között. Sokkal kedvezőbb lenne, ha a földhányás mentén nyolc-tíz családi házból álló villasor épülne, mely a magas törmelékeltést eltakarva, a mai nyers elhatárolás helyett összefüggést teremtene a gellért- és naphegyi villák, valamint a parkot köröskörül övező épületek között. Természetesen magasföldszintes, de legfeljebb egyemeletes családi házak építéséről lehet szó, lapostetős kiképzéssel, hogy a kilátás a tranzverzális utról továbbra is zavartalan legyen. Erős kertkultúrával, a falakra futtatott zöld növényzettel ez a villasor nem lenne feltűnő és nem állana útjában a későbbben végrehajtandó fürdő- és szállóépítkezéseknek. A nyaralóépítkezés jellegének hangsúlyozására még a növényzettel sűrűn befuttatott kerítések magasságát is egy m-re kell csökkenteni és a hozzájáró utat aszfalt- vagy kőburkolat helyett

Kegyes pártfogóknak és vevőinek

BOLDG UJÉVET

kiván

ECCLESIA R.-T.

Igazgatósága
Budapest, Váci-utca 59.

többször felmerült. Eltűnne az utzakaszak sikátor-jellege, sötétsége, komorsága, másrészt kiegyensúlyozott átmenet keletkezne a háromemeletes Bethlen-udvar, a négy-ötemeletes Rakovszky- és Auguszt-udvar, valamint a királyi palota várfalszerű erőteljes alapítményei között. A Bethlen-udvar megmaradó három emeletét természetesen lapostetővel kellene lefedni és tetőterasznak kiképezni. Egyébként az épület homlokzati kialakítása a tabáni házak stílusához eléggé alkalmazkodik.

A Naphegy tetején álló kisdudó gyárépületszerű homlokzata némán és komoran néz a Fehérsas-téri iskola lebontott falai felé. Mintha nem látná a törmelék hullását, nem hallaná a fuvaros taligák tengelyének egyhangú nyirkorgását. Pedig ennek a vidéki vasútállomásra emlékeztető svár épületnek is el kell tűnni a Tabán látképéből. Oly szembetűnő helyen áll és annyira uralkodik a szabad térség felett, hogy tulajdonképpen hamarabb le kellett volna bontani, mint a

betonba ágyazott kavicsokkal, mintegy kerti sétányképen kell megépíteni.

A tabánkönyvek rendezésének főbb vonásaiban ismertetett megoldásai még korántsem jelentik azt, hogy ezzel a közvetlen környéken városrendezés tekni-

Boldog ujévet kíván

igen tisztelt vevőinek, jóbarátainak és ismerőseinek

Adler Bertalan

kézimunka- és fonalgyároskereskedő
Budapest, IV., Károly-körút 4. szám

tetésben egyéb hiányok már nincsenek. Csak azokról akartunk szólni, melyek fölöttébb kirívóak és amelyeknek megszüntetésére a parkosított Tabán szépségének fokozása érdekében — véleményünk szerint szükség van. Kétségtelen, hogy e munkálatok nagyobb anyagi áldozatot igényelnek. A Tabán kisajátítási és eddigi rendezési költségeihez képest azonban olyan súlyos összegekről, mely a megoldás lehetőségét kizárja, teljesen kizárna, nincsen szó. Ezt az áldozatot pedig meg kell hozni egy ilyen nagyszabású városrendezési művelet teljes és tökéletes befejezésére. A történelmi Budából ugyanis alig maradt fenn valami, itt-ott elszórtan egy-egy töredék a mult fényességéből és tragédiáiból. A Mátyás-templom, a Halász-bástya mind új létesítmények; évszázadok viharai még nem korbácsolták meg annyira, hogy minden szépségük ellenére a történelmi névre számot tarthatnának. A Tabán azonban a maga eredetiségében másfél század súlyát hordozta lakóháza-

Boldog ujévet kíván

kedves hirdetőinek a

Magyar Hirdető Iroda

VIII., Sándor-u. 7. Telefon: 45-5-10

nak boltívei alatt és ha városrendezési tekintetben sok kifogásolnivalót hagyott is maga után, mégis volt benne festői-ség, maroknyi történelem.

Kár lenne ezért maradéktalan pusztulásra ítélni a Tabánt. Hagyni kell belőle valamit az utókoroknak és az idegeneknek is. Ne csak álmodozó poéták szonettjeiben, festők vásznán, amatőrök filmtekerősein maradjon fenn csukottablakos házainak, vadszőlővel futtatott kerítéseinek, esőndes utcáinak hangulata, hanem egy része éljen tovább a valóságban is.

A Tabán környékének rendezése a mi szempontunkból tehát nemcsak városrendezési és városépítési feladat, hanem egyúttal olyan annak is: megmenteni a Tabán épületeiből azokat, melyek a városrész tovább fejlődésének útjában már ugysem állanak.

Vertse Dezső.